

УДК 349.42

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.04.39>

НОВІТНІ ПРАВОВІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО ЗЕМЕЛЬНОГО КАДАСТРУ

Станіславський В.П.,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри земельного та аграрного права

Національного юридичного університету

імені Ярослава Мудрого, м. Харків

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6487-416X>e-mail: v.p.stanislavskyy@nlu.edu.ua

Станіславський В.П. Новітні правові засади функціонування Державного земельного кадастру.

Стаття присвячена аналізу новітніх принципів і новел правового забезпечення функціонування Державного земельного кадастру в Україні. Розкрито правові питання інформаційної взаємодії між Державним земельним кадастром України та національною інфраструктурою геопросторових даних. Визначено переваги адаптації чинного законодавства в сфері земельного кадастру до приписів Директиви Європейського Союзу 2007/2/ЄС (INSPIRE) та розглянуто можливість їхнього впровадження у правову систему України для покращення кадастрової діяльності та земельних відносин. У статті подано пропозиції щодо вдосконалення законодавства та його адаптації до стандартів ЄС. У роботі зроблено висновок, що чинне українське законодавство потребує комплексних змін для приведення його у відповідність до стандартів ЄС щодо інформаційної взаємодії в рамках земельного кадастру. Наголошується, що прийняття принципів Директиви INSPIRE може бути ефективним шляхом вперед на шляху удосконалення національної інфраструктури геопросторових даних. Аргументовано, що відсутність взаємодії та автоматизованого обміну геопросторовими даними в єдиному середовищі із реєстрами, кадастрами виконавчих органів місцевого самоврядування, комунальних підприємств, установ та організацій у сферах містобудування, архітектури, земельних ресурсів становить значну проблему для гарантування земельних прав суб'єктів земельних відносин. Наголошено, що серед найактуальніших проблем правового регулювання у сфері земельних відносин і кадастрової діяльності на сьогодні залишаються такі, як недосконалість державного управління земельними відносинами, недостатня розвиненість автоматизованої системи ведення Державного земельного кадастру та відсутність ефективного механізму економічного стимулювання використання та охорони земель. Доведено положення про те, що функціонування Державного земельного кадастру сучасності

в Україні здійснюється на засадах: оброблення, систематизації та збереження відомостей про об'єкти Державного земельного кадастру; синхронізації інформації, що містить національна інфраструктура геопросторових даних та Державний земельний кадастр; інтеграції геоінформаційних систем України та Європейського Союзу з метою створення єдиного інформаційного простору використання 3D та 4D даних про землю; протидії та захисту інформації, яку містить Державний земельний кадастр, від кіберпіратства.

Ключові слова: державний земельний кадастр, кадастрова діяльність, земельна реформа, землеустрій, ринок земель, геопросторові дані, державна реєстрація прав, охорона земель.

Stanislavskiy V.P. The latest legal framework for the functioning of the State Land Cadastre.

The article is devoted to the analysis of the latest principles and novelties of legal support for the functioning of the State Land Cadastre in Ukraine. The legal issues of information interaction between the State Land Cadastre of Ukraine and the national geospatial data infrastructure are revealed. The author identifies the advantages of adapting the current legislation in the field of land cadastre to the requirements of the European Union Directive 2007/2/EC (INSPIRE) and considers the possibility of their implementation in the legal system of Ukraine to improve cadastral activities and land relations. The article provides proposals for improving the legislation and its adaptation to EU standards. The author concludes that the current Ukrainian legislation requires comprehensive changes to bring it in line with the EU standards on information interaction within the land cadastre. It is emphasised that the adoption of the principles of the INSPIRE Directive can be an effective way forward in improving the national geospatial data infrastructure. It is argued that the lack of interaction and automated exchange of geospatial data in a single environment with registers, cadastres of executive bodies of local self-government, utilities, institutions and organisations in the fields of urban

planning, architecture, and land resources is a significant problem for guaranteeing the land rights of land relations subjects. The author emphasises that the most pressing problems of legal regulation in the field of land relations and cadastral activities today include imperfections in public administration of land relations, insufficient development of the automated system of the State Land Cadastre, and lack of an effective mechanism for economic incentives for land use and protection. The author proves that the functioning of the State Land Cadastre of Ukraine today is based on the following principles: processing, systematization and storage of information on the objects of the State Land Cadastre; synchronization of information contained in the national geospatial data infrastructure and the State Land Cadastre; integration of geographic information systems of Ukraine and the European Union with a view to creating a single information space for the use of 3D and 4D land data; counteraction and protection of information contained in the State Land Cadastre.

Key words: state land cadastre, cadastral activity, land reform, land management, land market, geospatial data, state registration of rights, land protection.

Постановка проблеми. Стратегічними напрямками формування сучасного інформаційного суспільства в Україні виступає, по-перше, повсюдне використання інформаційно-комунікаційних технологій задля вдосконалення системи державного управління, в тому числі в сфері земельних відносин, а також відносин між державою й громадянами, створення електронних форм спілкування між державними органами і фізичними та юридичними особами; по-друге зростання ролі місцевого самоврядування у створенні сучасного інформаційно-комунікаційного середовища в Україні [1, с. 162]. В.Д. Сидор визначає, що основним призначенням системи земельного законодавства щодо системи земельного права є забезпечення ясності і доступності земельно-правової інформації, встановлення чіткої ієрархії юридичних норм за їх юридичною силою [2, с. 469]. Відтак, відсутність єдиних для всіх, відповідних реаліям земельної реформи в державі, принципів функціонування земельного та інших кадастрів природних ресурсів, системи моніторингу та обліку земель, асинхронність взаємодії та автоматизованого обміну геопросторовими даними в єдиному середовищі із реєстрами, кадастрами виконавчих органів місцевого самоврядування, комунальних підприємств, установ та організацій в сферах містобудування, архітектури, земельних ресурсів становить значну проблему для гарантування земельних прав суб'єктів земельних правовідносин. Тому ця проблематика є актуальною та потребує детального аналізу.

Мета дослідження полягає у визначенні новітніх принципів і новел правового забезпечення функціонування Державного земельного кадастру в Україні, а також розробці науково обґрунтованих висновків і пропозицій з удосконалення теорії та практики застосування норм земельного права.

Стан опрацювання цієї проблематики. У різні періоди незалежності України окремим аспектам проблем реалізації державної земельної політики, зокрема, у сфері кадастрової діяльності, землеустрою та обліку земель приділяли увагу представники науки земельного та аграрного права, серед яких Ю.Ю. Бакай, П.Ф. Кулинич, Т.О. Коваленко, Т.В. Лісова, А.М. Мірошниченко, В.В. Носік, А.І. Ріпенко, В.Д. Сидор, А.М. Третяк, М.В. Шульга та ін. Однак в умовах відкриття сільськогосподарського земельного ринку, перерозподілу земель в межах територіальних громад, необхідності адаптації вітчизняного законодавства до права ЄС, розвитку сучасної інфраструктури геопросторових даних в теорії земельного права досі на сформовані уніфіковані підходи до проблематики, яка досліджується, зважаючи, передусім, на роль держави у земельних відносинах як суб'єкта, який унормовує суспільні відносини в сфері землеустрою, кадастру та обліку земель, їх раціонального використання та охорони, що й спонукало до більш глибокого аналізу у цій сфері.

Виклад основного матеріалу. Земельний кадастр як комплексна система відомостей про земельні ділянки відіграє вирішальну роль у підтримці економічної стабільності, екологічної безпеки та соціального добробуту в державі. Згідно ст. 2 Закону України «Про державний земельний кадастр» 07.07.2011 р. № 3613-VI кадастр ведеться з метою інформаційного забезпечення органів державної влади та органів місцевого самоврядування, фізичних та юридичних осіб при регулюванні земельних відносин; здійсненні землеустрою; управлінні земельними ресурсами; організації раціонального використання та охорони земель; проведенні оцінки земель; формуванні та веденні містобудівного кадастру, кадастрів інших природних ресурсів; справлянні плати за землю. По суті він складає єдину державну геоінформаційну систему відомостей про землі, розташовані в межах державного кордону України, їх цільове призначення, обмеження у їх використанні, а також дані про кількісну та якісну характеристику земель, їх оцінку, про розподіл земель між власниками і користувачами, про меліоративні мережі та складові частини меліоративних мереж. У контексті глобалізації спостерігаються тенденції до зближення геоінформаційних систем у Європі та світі з метою створення єдиного інформаційного простору використання 3D та 4D даних, що детермінує оновлення чинного законодавства у сфері кадастрової діяльності.

У 2018 році експертна комісія ООН з глобального управління просторовою інформацією опублікувала звіт про прогнозування розвитку геоінформаційних систем (ГІС) на найближчі п'ять років. У цьому дослідженні взяли участь експерти та науковці, які спеціалізуються у впровадженні технологій геоінформаційних систем, а також користувачі геопросторової інформації. До основних тенденцій розвитку ГІС відносяться наступні: впровадження технологій автоматизованого введення даних у систему; використання 3D та 4D даних (час як четвертий вимір); встановлення єдиного міжнародного формату обміну даними; використання «хмарних» технологій для передавання, оброблення та збереження інформації; перехід від архітектури настільних систем до сервіс-орієнтованої архітектури; створення глобальної інфраструктури геопросторових даних тощо [3]. Світові тенденції до уніфікації єдиного інформаційного простору, в тому числі у сфері кадастрової діяльності та обліку земель, створюють додаткові аргументи на користь вивчення та запозичення іноземного досвіду у сфері ведення земельних кадастрів [4, с. 70].

При розбудові та розвитку національної інфраструктури геопросторових даних у науці виділяють кілька суттєвих недоліків, які необхідно подолати. Серед них, на думку Ю.Ю. Бакай можна виділити наступні: 1) відомчий принцип формування геоінформаційних ресурсів без належної координації та взаємодії між органами виконавчої влади. Це призводить до розбіжностей та неефективного використання геопросторових даних, оскільки різні відомства можуть вести роботу окремо одне від одного; 2) дублювання топографо-геодезичних та картографічних робіт, які виконуються за державним замовленням у різних галузях. Це призводить до зайвих витрат коштів та ресурсів, а також неоднорідності та незбалансованості геопросторових даних; 3) обмежений доступ до відомчих фондів геопросторових даних. Це ускладнює доступ до необхідної інформації та обмін даними між різними органами та установами; 4) відсутність єдиної системи національних стандартів геоінформаційної продукції. Це призводить до розбіжностей та невзаємозамінності геопросторових даних, що ускладнює їх інтеграцію та використання [5, с. 7]. Для подолання цих недоліків необхідно забезпечити взаємодію та координацію між органами виконавчої влади, уникати дублювання робіт, покращувати доступ до геопросторових даних та розробити єдині національні стандарти геоінформаційної продукції. У науці також пропонується залишити Держгеокадастр функціонувати у якості бек-офісу, що забезпечуватиме адміністрування земельного кадастру та суміжних баз даних; стимулювати пришвидшення формування та наповнення національної інфраструктури геопросторових даних [6, с. 251].

Нормативну основу правового забезпечення земельно-кадастрової діяльності та функціонування інфраструктури геопросторових даних складають: Земельний кодекс України, закони України «Про Державний земельний кадастр», «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про доступ до публічної інформації», «Про регулювання містобудівної діяльності», «Про національну інфраструктуру геопросторових даних»; постанови Кабінету Міністрів України від 21.10.2015 р. № 835 «Про затвердження Положення про набори даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних», від 25.05.2011 р. № 556 «Про Порядок обміну інформацією між містобудівним та Державним земельним кадастром», від 25.05.2011 № 559 «Про містобудівний кадастр». Крім того згідно Порядку функціонування єдиної геоінформаційної системи здійснення моніторингу та оцінювання розвитку регіонів і територіальних громад, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23.05.2023 р. № 522, Державний земельний кадастр належить до зовнішніх інформаційних ресурсів геоінформаційної системи, який може бути використаний для поповнення бази даних геоінформаційної системи регіонального розвитку та розвитку громад і регіонів України.

Інфраструктура сучасного та прозорого управління земельними ресурсами складається з різних підсистем, які включають в себе відповідні компоненти. Законодавчо-правова підсистема встановлює інституціональні рамки для прозорого управління та регулювання земельних відносин в контексті управління земельними об'єктами [7, с. 332, 333]. Серед управлінських субінститутів земельного права особливої уваги заслуговує субінститут державного земельного кадастру. Запровадження державного земельного кадастру до набуття незалежності України в основному було спрямоване на ведення обліку земель сільськогосподарського призначення. Натомість, із прийняттям Закону України «Про Державний земельний кадастр» від 07.07.2011 р. включені до нього відомості стали більш повними та охоплюють дані про площу земель, цільову категорію, конкретні межі, відомості про її якісний стан та бонітування ґрунтів, нормативну грошову оцінку тощо [8, с. 121–128]. Фактично, на думку Л. Б. Сенюти, Державний земельний кадастр став тією базою даних, за допомогою якої можна отримати вичерпну інформацію про конкретну земельну ділянку [9, с. 91, 92]. Дослідниця презюмувала, що результатом застосування норм зазначеного субінституту земельного права повинна стати уніфікована інформаційна база про стан земель України. Проте, станом на сьогодні така інформаційна база відсутня, а також досі не розроблено уніфікованої методики здійснення моніторингу земель [10].

Отже серед найактуальніших проблем правового регулювання у сфері земельних відносин і кадастрової діяльності на сьогодні залишаються такі, як: недосконалість державного управління земельними відносинами, недостатня розвиненість автоматизованої системи ведення Державного земельного кадастру та відсутність ефективного механізму економічного стимулювання використання та охорони земель [11, с. 353].

Згідно ст. 33 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР до відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад належить оприлюднення у мережі Інтернет геопросторових даних та метаданих, що створені за рахунок коштів місцевого бюджету, коштів міжнародної технічної допомоги та передані органу місцевого самоврядування, згідно із Законом України «Про національну інфраструктуру геопросторових даних» від 13.04.2020 р. № 554-ІХ. Організаційно-структурна підсистема функціонування Державного земельного кадастру спрямована, в тому числі, на здійснення транзакцій із земельними ділянками через електронні платформи, такі як торгові домови та спеціальні організації. Вона також включає формування картографічної основи через містобудівний кадастр, земельний кадастр у вигляді публічної кадастрової карти, національну інфраструктуру геопросторових даних, а також систему онлайн-реєстрації та видачі довідок щодо нормативної грошової оцінки земельних ділянок.

Відповідним чином можна спостерігати значний поштовх до розбудови земельних інформаційних правовідносин у системі земельного права. Інформаційні правовідносини в широкому розумінні у науковій доктрині визначаються як урегульовані правом та охоронювані державою суспільні відносини, що виникають у процесі виробництва, збирання, отримання, зберігання, перетворення, пошуку, передачі, поширення, споживання та захисту інформації, а також функціонування інформаційної інфраструктури. При цьому учасники зазначених відносин виступають носіями інформаційних прав і обов'язків. На думку вчених, такі відносини виникають, розвиваються і припиняються в інформаційній сфері при самостійному обігу інформації, при створенні й застосуванні автоматизованих інформаційних технологій, засобів і механізмів інформаційної безпеки [12].

У цьому розрізі, як наголошує В.В. Носік, Державний земельний кадастр являє собою єдину державну інформаційну (автоматизовану) систему, яка забезпечує збирання, оброблення, аналіз, моделювання та постачання геопросторових даних про землі, розташовані в межах державного кордону України, їх цільове призначення, обмеження в їх використанні, про кількісну і якісну характеристику земель, їх оцінку, про розподіл земель між власниками землі та землекористува-

чами [13, с. 120]. Ведення Державного земельного кадастру є однією із функцій державного управління земельним фондом країни, основним завданням якої виступає забезпечення необхідною інформацією органів державної влади та органів місцевого самоврядування, зацікавлених підприємств, установ і організацій, а також громадян з метою регулювання земельних відносин, раціонального використання та охорони земель, визначення розміру плати за землю і цінності земель у складі природних ресурсів, контролю за використанням і охороною земель, економічного та екологічного обґрунтування бізнес-планів [14, с. 254]. В умовах відкриття ринку земель сільськогосподарського призначення правові засади функціонування земельного кадастру в Україні потребують переосмислення з огляду на європейський курс інтеграції України.

Слід зупинити увагу на нових євроінтеграційних кроках, що впроваджуються в Україні з метою вдосконалення і прискорення системи моніторингу навколишнього середовища, охорони території держави, зокрема й землі як її основного національного багатства. Так, 13.04.2020 р. Верховною Радою України ухвалено Закон України «Про національну інфраструктуру геопросторових даних», який набрав чинності з 01 січня 2021 року та визначив правові та організаційні засади створення, функціонування та розвитку національної інфраструктури геопросторових даних. Запровадження Національної інфраструктури геопросторових даних є критичним в національному масштабі для: а) поетапної повної цифровізації всіх процесів та даних в Україні; б) дерегуляції існуючих процедур; в) відкриття інформації та створення доданої вартості до існуючих даних; г) залучення більшого обсягу інвестицій, в тому числі на місцевому рівні; д) уникнення дублювання фінансових і людських ресурсів на аналогічні роботи; е) забезпечення ефективного державного управління та громадського контролю. Втілення в життя повного комплексу процедур в межах національної інфраструктури геопросторових даних в сфері інформаційної взаємодії з Державним земельним кадастром, як видається, відбуватиметься більш ефективно з урахуванням правових засад права ЄС у цій сфері. Повноцінне функціонування геопорталу даних дозволить прискорити економічний розвиток країни, а відкритість і доступність інформації збільшить довіру громадян. До обов'язків Ради з національної інфраструктури геопросторових даних визначені у частині 4 статті 12 Закону України «Про національну інфраструктуру геопросторових даних» серед іншого відносяться: а) сприяння зменшенню дублювання геопросторових даних та метаданих у різних держателів даних; б) сприяння розбудові інформаційної взаємодії між держателями даних.

Законодавство Європейського Союзу в сфері обігу та захисту геопросторових даних, зокрема й у частині управління земельними ресурсами, забезпечується Директивою 2007/2/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 14 березня 2007 року про створення інфраструктури просторової інформації в Європейському Співтоваристві (INSPIRE – Infrastructure for Spatial Information in Europe), яка набула чинності 15 травня 2007 року. Ця Директива закріплює правила щодо функціонування інфраструктури просторової інформації, створених і підтримуваних державами-членами Європейського Союзу. Директива охоплює 34 окремі блоки просторових даних, необхідних для природоохоронних цілей. Принципи INSPIRE включають: 1) гарантований і легкий доступ до просторової інформації для користувачів, включно з громадськістю; 2) використання загальних технічних специфікацій і стандартів для обміну даних між різними системами; 3) надання докладних метаданих, які описують характеристики даних, включно з їхнім походженням, точністю тощо; 4) забезпечення узгодженості та сумісності між різними наборами просторових даних; 5) створення технічної інфраструктури, що дає змогу інтегрувати, обмінюватися і використовувати просторові дані; 6) ведення моніторингу та надання звітів про реалізацію принципів INSPIRE [15]. Ці принципи, напевно, сприятимуть поліпшенню координації та спільного використання геопросторових даних між державами-членами ЄС і сприяють розробці єдиної цифрової екосистеми просторової інформації в Європі.

Висновки. В Україні Державний земельний кадастр і національна геопросторова інфраструктура даних відіграють ключову роль в управлінні земельними ресурсами та плануванні територій. Однак їх правовий статус та інформаційна взаємодія між цими системами може бути ускладнена юридичними проблемами, які потребують подальшого дослідження та розробки відповідних рішень. Чинне законодавство потребує комплексних змін з метою відповідності стандартам ЄС щодо інформаційної взаємодії в рамках земельного кадастру. Прийняття принципів з Директиви INSPIRE може стати ефективним способом удосконалення функціонування Державного земельного кадастру. Наразі існують деякі проблеми у цій сфері, а саме: а) відсутність інформаційної системи, яка б забезпечувала створення, оновлення, оброблення, зберігання, оприлюднення та використання геопросторових даних та метаданих у рамках національної інфраструктури геопросторових даних, заснованої на стандартах, визначених директивою ЄС INSPIRE; б) значне зростання ризику пошкодження, знищення, спотворення та незаконного поширення інформації, що вимагає прийняття заходів щодо комплексного захисту збору, накопичення та зберігання інформаційних ресурсів;

в) відсутність єдиної цифрової топографічної бази для територій окремих територіальних громад у державі. Чинне українське законодавство потребує комплексних змін для приведення його у відповідність до стандартів ЄС щодо функціонування земельного кадастру. Саме прийняття принципів Директиви INSPIRE може бути ефективним шляхом вперед у цьому питанні.

Нарешті можна зробити висновок, що функціонування Державного земельного кадастру сучасності в Україні має здійснюватися на засадах: а) оброблення, систематизації, збереження та захисту відомостей про об'єкти Державного земельного кадастру; б) синхронізації інформації, що містить національна інфраструктура геопросторових даних та Державний земельний кадастр; в) інтеграції геоінформаційних систем України та ЄС з метою створення єдиного інформаційного простору використання 3D та 4D даних про землю; г) протидії та захисту інформації, яку містить Державний земельний кадастр, від кіберпіратства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Арістова І.В. Державна інформаційна політика: організаційно-правові аспекти: моногр. / за заг. ред. О.М. Бандурки. Харків: Ун-т внутріш. справ, 2000. 368 с.
2. Сидор В.Д. Теоретичні проблеми розвитку земельного законодавства України: дис. на здоб. наук. ступ. докт. юрид. наук. Одеса, 2012. 472 с.
3. Carpenter J. Future trends in geospatial information management: the five to ten year vision. United Nations Initiative on Global Geospatial Information Management. 2013. URL: <http://ggim.un.org> (last accede: 25.07.2023).
4. Кожурін В.М. Публічне управління земельними ресурсам територіальних громад: дис. на здоб. наук. ступ. докт. філософ. з публ. упр. Харків, 2021. 252 с.
5. Бакай Ю.Ю. Національна інфраструктура геопросторових даних України. Modern achievements of EU countries and Ukraine in the area of law: Collective monograph. Part 1, Wloclawek, Poland. 2020. С. 1–17.
6. Лесик О.В., Тодорова О.Л. Створення інфраструктури геопросторових даних як базис просторового розвитку та трансформації Держгеокадастру в Україні. *Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління*. 2021. № 2 (14). С. 243–253.
7. Гаража О.П. Інституціональні засади управління земельними ресурсами на різних рівнях територіально-галузевого розподілу: теорія та практика: дис. на здоб. наук. ступ. докт. екон. наук. Житомир, 2020. 612 с.

8. Ріпенко А.І. Теоретичні та практичні проблеми функціонування Державного земельного кадастру. *Конституційні засади аграрного, земельного та екологічного права: 20 років розвитку: матеріали «круглого столу»* (м. Київ, 27 трав. 2016 р.). Київ: Київ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка, 2016. С. 121–128.
9. Сенюта Л.Б. Система земельного права України як галузі права: дис. на здоб. наук. ступ. канд. юрид. наук. (докт. філософії). Київ, 2019. 224 с.
10. Сенюта Л.Б. Система земельного права України як галузі права: автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. юрид. наук. (докт. філософії). Київ, 2019. 16 с.
11. Лісова Т.В. Правове регулювання управління в галузі використання та охорони земель. *Правове регулювання екологічних, аграрних та земельних відносин в Україні: сучасний стан і напрями вдосконалення: моногр.* / [А.П. Гетьман, М.В. Шульга, А.М. Статівка та ін.]; за ред. А.П. Гетьмана та В.Ю. Уркевича. Харків: Право, 2012. С. 360–380.
12. Шпенюв Д.Ю. Інформаційні правовідносини: автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2012. 19 с.
13. Носік В.В. Державний земельний кадастр. *Велика українська юридична енциклопедія*. Т. 16: Земельне та аграрне право / редкол.: М.В. Шульга (голова), В.В. Носік, П.Ф. Кулинич (заст. голови) та ін. Харків: Право, 2019. С. 120–122.
14. Лісова Т.В. Земельно-кадастрова документація. *Велика українська юридична енциклопедія*. Т. 16: Земельне та аграрне право / редкол.: М.В. Шульга (голова), В.В. Носік, П.Ф. Кулинич (заст. голови) та ін. Харків: Право, 2019. С. 250–254.
15. Про створення інфраструктури просторової інформації у європейському співтоваристві (INSPIRE): Директива Європейського Парламенту і Ради 2007/2/ЄС від 14 березня 2007 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_002-07#Text (дата звернення 25.07.2023).